

Early Journal Content on JSTOR, Free to Anyone in the World

This article is one of nearly 500,000 scholarly works digitized and made freely available to everyone in the world by JSTOR.

Known as the Early Journal Content, this set of works include research articles, news, letters, and other writings published in more than 200 of the oldest leading academic journals. The works date from the mid-seventeenth to the early twentieth centuries.

We encourage people to read and share the Early Journal Content openly and to tell others that this resource exists. People may post this content online or redistribute in any way for non-commercial purposes.

Read more about Early Journal Content at <http://about.jstor.org/participate-jstor/individuals/early-journal-content>.

JSTOR is a digital library of academic journals, books, and primary source objects. JSTOR helps people discover, use, and build upon a wide range of content through a powerful research and teaching platform, and preserves this content for future generations. JSTOR is part of ITHAKA, a not-for-profit organization that also includes Ithaka S+R and Portico. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

FRAGMENTS OF SA'ADYĀH'S ARABIC PENTATEUCH COMMENTARY

BY HARTWIG HIRSCHFELD, Jews' College, London.

IN the earlier series of this periodical I published two fragments of Sa'adyāh's commentary on Exodus and Leviticus, which I had found in the Genizah Collection at Cambridge.¹ Latterly I discovered another fragment of the commentary on Exodus among the Genizah fragments preserved at the British Museum, and am pairing with it a second fragment on Leviticus belonging to the Bodleian Library at Oxford. As all these fragments are of different sizes and written in different hands, they cannot have formed parts of the same volume. This fact deserves some notice. Although manuscripts and fragments of Sa'adyāh's translation of the Pentateuch are frequent, specimens of his commentary are exceedingly rare. We see, however, that at least four copies must have been in circulation, and of each only one small fragment has come down to us. In explanation of this fact I can only repeat a suggestion ventured on a former occasion,² viz. that the copies were deliberately hidden or destroyed, presumably by Qaraites, since these commentaries teem with severe criticisms of Qaraite methods. Nay, the refutation of Qaraite interpretation seems to have been one of the chief aims of Sa'adyāh's

¹ *J.Q.R.*, vol. XVIII, pp. 600 sqq.; vol. XIX, p. 136 sqq.

² *Ibid.*, p. 601.

Commentaries. It is probably for a similar reason that we do not possess a single complete copy of his polemical writings, and several of them are missing.

By a strange coincidence both our fragments form the beginning of new sections, each having a special heading and an introduction. There is, however, a difference in these headings which involves some difficulty. This difficulty is, indeed, small in fragment B, which is headed: *Commentary on the second half of the third part*. As it begins with Lev. 16 the term *second half* is all but correct, but fragment A is headed: *Commentary on the second part, the second half of the Tōrāh*. This implies that the *second part* is identical with the *second half*. The fragment begins with the exposition of Exod. 21, which does not halve the book, and much less the whole Pentateuch. It therefore seems that Sa'adyāh had a division of a different kind in view, a division which was also adopted by Qaraite interpreters,³ viz. to distinguish between the legislative and non-legislative portions of the Pentateuch, which would yield two parts of nearly equal length. But in this case we must assume that he included the Decalogue with its broad legislative outlines in the narrative chapters.

The material of both fragments is paper. Fragment A consists of *four* leaves, the size of each leaf being 15 × 20 cm. The square writing is very archaic, and might date from the tenth century. The letter *ṣ* especially shows a little loop at the left top corner, and looks as if it were modelled on old inscriptions.

Our next task is to consider whether Sa'adyāh is the author of the work of which the fragment forms part, or

³ See Qirqisani Studies, pp. 10 sq. (not yet published).

not. In the first instance it should be stated that the translation of the passages commented upon agrees with his translation as known to us. He also quotes the two passages, Job 38. 37, 38, the rendering of which, with slight variations, again tallies with his authentic translation of this book. As a matter of fact, it improves upon the same, bringing it nearer to the original by the selection of a word similar in sound to the Hebrew original.⁴ This is a well-known characteristic of Sa'adyānic translation. Now verse 38 is quoted both in our fragment and in his commentary on the *Sēpher Yeṣīrāh* (2. 2),⁵ and in both cases in connexion with the earth as one of the four elements. Similarly the verses Prov. 3. 19–20, which are discussed in the opening passages of our fragment, are quoted in the author's *Book of Beliefs*,⁶ where he endeavours to show that Wisdom is created, and is discernible in the four elements and their spheres. If we turn to Sa'adyāh's comments on the verse just quoted we read as follows:⁷ 'This section states, as mentioned before, that the Creator created the world with Wisdom, I mean to say, He created it well established⁸ and without flaw. Likewise did He make its foundations as straight as Wisdom demands. The sage (author) here describes four things: the repose of the earth upon its axis, as laid down in the words *yāsad 'ereṣ*, the revolution of the sphere round it as stated in *kōnēn shāmayim*. Springs gush forth which water the earth as said in *ṭhōmōth nibhq'ū*, and rain and dew descend from on high according to the words *yir'aphū tāl*.' This passage is an

⁴ יסבן, Hebr. ישבין.

⁵ ed. Lambert, p. 43.

⁶ ed. Landauer, p. 92.

⁷ *Version arabe des Proverbes*, ed. Derenbourg and Lambert, p. 29.

⁸ מַחְבֵּמָה, cp. our fragment, p. 365.

almost verbatim repetition of a similar one in our fragment.⁹

It is well known that Sa'adyāh attacked the Philonian theory of the eternity of the Logos (Wisdom) as well as that God employed it as a tool for the creation of the world. This denial is alluded to in our fragment and more fully repeated in the author's *Book of Beliefs*, as follows:¹⁰ 'I met people who interpret the passage Prov. 8. 22 to the effect that God is an eternal Word which never ceases creating together with Him. This I have already refuted on a former occasion¹¹ against those who refer it to spiritual beings. I explained that the word *qānāni* means "he has created me", and made it clear that this qualification refers to *Wisdom*, but it does not mean that He created the things with the help of a tool which is *Wisdom*. It only means that He created them well established.'¹²

After this, what doubt remains as to Sa'adyāh's authorship of our *Commentary*? It might, however, be asked why this philosophic discussion with its concomitant exposition of cosmic and mathematical theories was required as an introduction into the exposition of the civil

⁹ p. 365.

¹⁰ Amānāt, p. 89; see Guttmann, *Die Religionsphilosophie des Saadia*, p. 106.

¹¹ This is either the passage in our fragment or his comment on Prov. 8. 22. The latter runs as follows: 'The Creator called His creation into being with *Wisdom*, i. e. perfectly well established (מְחַכְמָה תְּאֵמָה). This makes clear the prophet's assertion that Wisdom necessarily preceded all created beings, since everything was created for its sake. Wisdom was created contemporaneously with the creation in the first moment (see Guttmann, *ibid.*), since Time itself was then created, viz. as something well established (מְחַכְמָה). Wisdom is not a thing standing independently, since it cannot be detached from existing in aught which God has created.'

¹² מְחַכְמָה.

code of the Pentateuch. The train of the author's¹³ thoughts was this: God created the world as a well-arranged and firmly established whole with the spheres revolving round the earth in regular circles. This regularity is visible not only in the macrocosm, but also in the microcosms of plants and living beings, including man, who is endowed with senses and all the faculties of his soul, of which not one can be missed without impairing the integrity of the whole body. Man, therefore, cannot exist without well-established laws. This, then, also applies to the community whose rulers are bound to act on the same principle as the Creator, to dispense justice, and put down injustice and crime. For this reason the Tōrāh heads the code with the words: *Now these are the judgements.*

Before entering, however, into the interpretation of the text, the author makes further preliminary remarks. In the particle *!* he finds a syntactical connexion between the words *these are the judgements* and the preceding Decalogue, describing the former as a logical consequence of the latter, since the Decalogue comprised all the six hundred and thirteen commandments. The first of these is the declaration of the Unity of God as expressed in the Shema'. Laws are of three kinds: 1. those written in the Tōrāh; 2. national laws, though not written; 3. traditional laws, likewise unwritten.¹⁴

The fragment ends with a grammatical note which, in spite of its smallness, shows the author's deep knowledge of

¹³ The author here mentions his commentary on Deuteronomy, of which up till now no trace has been discovered.

¹⁴ The distinction of the various classes of law is, in a more elaborate form, dealt with in the third section of the author's *Book of Beliefs*, with the difference that the national laws with their sub-divisions are placed at the head.

the intricacies of the Hebrew language, and is a welcome addition to the scant relics of his linguistic achievements.

Fragment B consists of two leaves with 23 lines on each page. The writing is in square characters, but of a later type than fragment A. The first page was left blank for the title, which is wanting, but it bears a notice to the effect that the volume had been transferred to a certain Abraham. Another notice refers to a purchase, probably of the same volume, by Samuel Hallewi, after which the name Sa'adyāh is given.

Now this points to the fact that the fragment belonged to an independent booklet, if not a separate treatise. The heading of the fragment is of the kind to be found at the beginning of a new work. The introduction contains an elaborate *laus Dei*, emphasizing the connexion between the divine government and justice, and then dilates on the three sources of injustice.

An absolute proof of Sa'adyāh's authorship is given in the translation of the verses commented upon, especially in those passages in which the translation is of exegetical character.¹⁵

Unfortunately there is a gap after the first leaf, the missing pages probably dealing with the interpretation of the first eleven verses of chapter 16. The fragment ends with the translation and interpretation of verses 11-15.

Two passages deserve special attention because of the personal note the author seems to strike in them. In the first he speaks of three causes of injustice, viz. lack of discernment on the part of the judge to weigh circumstances, or his partiality, or his fear of one of the contending parties. This reads like a criticism of the conduct of the exilarch

¹⁵ Note particularly 'house of God' for 'God'.

David b. Zakkai, in consequence of which Sa'adyāh was driven from office. The second is the touching remark: 'whatever happens to us we must accept with gratitude', with the allusion to Prov. 3. 11. This not only sounds like a reference to his own sad experiences, but incidentally points to the period during which this commentary was composed. Noteworthy is also the protest against the doctrine of the Mohammedan sect of the *Fabariyya*,¹⁶ who taught that all man's actions were guided by a higher will, leaving no room for free choice.

A

Brit. Mus. Or. 5562. C. 15 x 20 cm.

ואלה המשפטים

Fol. 16 ro.
 תפסיר אלגז' אלתאני אלנצף אלתאני מן אלתוריה קאל מתול'
 דלך תבארך אלה אסראיל אלואחר אלדאים אלדי כלק אל
 אנראם אלעטאם מלכמה או אבדעהא מלכמה ועלי דלך אלחכאם
 ואלחכאם וסאיר כליאתהא ונזיאתהא אבדא יחסב אמה
 בעד פאן אלחכאם ואלחכאם אלדין דכרנאמהא מן פעל אלחכאם
 ונרנא אלכתב אלמקדס תספיהא חכמה ומערפה או תקול יי בך
 בחכמה יסד ארץ וגו' בדעתו תהומות נבקעו וגו' עדר פי הדין אל
 פסוקין אלענאצר אלד ענצר אלתראב בקולה יסד ארץ וענצר אל
 נאר בקולה כונן שמים וענצר אלמא בקולה תהומות נבקעו וענצר
 אלהא בקולה ושחקים ירעפו טל ערפנא אנה כלק דלך אנמע
 גמלה בחכמה ועלם ומערפה וליס יריד בדלך אן אלג' אישי
 חכמה ותבונה ודעת כננת קדימה ואנה אסתעמלהא כאללה פכלק
 בהא אלענאצר אלד ואנמא יריד אנה כלקהא מחכמה מתקנה
 מדברה. פוקפנא נחן עלי אחכאמהא יציר חכמה לנא. וכדאך

¹⁶ See Shahrastani transl. by Haarbrüker, I, p. 88.

אֶתְקַנְהָא יֵצִיר פְּהִמָּה לְנָא וּתְדִבִּירָהּ יֵצִיר מַעְרַפָּה לְנָא פִּי תִּנָּה
 חִינִיד תְּסִמִּיתָהּ חֲכֻמָּה וּתְבוּנָה וְדַעַת. פֹּאֹל אֶתְקַנְהָא אַנְה
 כְּלָקָהּ מִדְּרָה כּוּרִיָּה עֲלֵי מָא צַח לְלִרְאֻצִּין מִן רֻצְדָּהּ וְקֹאמֶת
 בַּה אֲלִבְרָאִין אֱלֹהֵנְדִּסְיָהּ וְעֲלֵי מָא קֹאֶלֶת אֲלִכְתָּב אֵן אֲלֹאֲרֵן כְּאַלְמִ
 כְּאַלְמַעֲלָקָה פִּי אֱלוֹסֶת קָוֹל תּוֹלָה אֲרֵן עַל בְּלִי מָה וְדֹלֶךְ אֵן אֲלִשְׁכָּל
 אֲלִמְדוּרָה הוּא אַתָּה אֲלֹאֲשִׁכָּאֵל וְלֹא יִקַּע פִּיהָ אֲכַתְלָאָה כְּמָא יִקַּע פִּי
 אֲלִמְרַבֵּעַ וְזוּאִיָּאָה. וּפִי אֲלִמְתָּלֶת וְאַצְלָאָהּ וּסְאִיר אֲלֹאֲשִׁכָּאֵל וּמַעַ
 מָה הוּא אֲכִלִין אֲלֹאֲשִׁכָּאֵל וְאַתְמָהּ הוּא אֵיִצָּא אַעֲרֵלָה. וְדֹלֶךְ
 אֵן אֲלִנְקָטָה אֲלִתִּי תְכוּן פִּי מִרְכּוּהָ אֵן הִי אֲלִתִּי תְסִמָּא מִרְכּוּהָ
 אִדּוּ יִכּוּן בְּעֵדָהּ מִן גְּמִיעַ אֲלִמְחִיט בְּאַלְסוּא וְעֲלֵי הִזִּיא צֹאֲרֶת
 אֲלֹאֲרֵן בְּעֵדָהּ מִן גְּמִיעַ נִקַּט אֲלִפְלֶךְ בְּאַלְסוּא וּמַעָהּ דֹּאִירָה
 אֲלִמָּא אִדּוּ הִי מִשְׁאַבְחָהּ לֵהּ לֹם יִפְרֵק אֲלַעֲלָמָא קֵט בִּינְהֻמָּא
 פִּי אֲלִקְדֵר וּבִנְסַבָּה אֲלִנְקָטָה אֲלִי אֲלִמְחִיט: כִּדָּאךְ נִסְבָּה אֲלִמְחִיט אֵיִצָּא
 אֱלִיָּהּ וְדֹלֶךְ נִקּוּל אֵן אַחֲטָהּ אֲלִפְלֶךְ בְּאַלְאֲרֵן מִן כָּל נְהָהּ מִתְסִאֲוִיָּה
 וְכֹדֶלֶךְ יִכּוּן בְּאַלְצֻרֻרָה אֱלֹהִיא אֲלֹדִי בִינְהֻמָּא יִנְסַב אֲלִי כָל וְאַחַד מִנְהֻמָּא
 בְּאַעֲתֻדָּאֵל כְּמָא אֵן אֲלִפְצָא אֲלֹדִי פִימָא בִּין אֲלִמְחִיט וְאַלְמִרְכוּ הוּא מִן כָּל
 נְהָהּ בְּאַעֲתֻדָּאֵל וְקֹאֶלֶת אֲלִכְתָּב פִּי מִתֵּל דֹּלֶךְ מִי יִסְפֵּר שְׁחִיקִים בְּחֲכֻמָּה
 בְּצִקֶת עֵפֶר לְמוֹצֵק וּרְגִבִּים יְדוּבְקוּ וּתְרַגְמִתָּהּ מִן יִדְבָּר אֲלִשְׁוֹאֶהֱק
 בְּחֲכֻמָּהּ וְקֹאטָב אֲלִסְמָא מִן יִסְכְּנָהּ חֲתִי יִנְצֵבָה אֲלִי מִרְכּוּהָ וְאַלְאִפְהָאֵד
 תְּחִלְזֹק וְאֵיִצָּא מָא קָאֵל בְּעַץ אֲלִמְחִיטִין אֵן אֲלֹאֲשִׁכָּאֵל כְּלָהּ מִרְבַּעָה
 הִרְבָּא מִן אֵן יִכּוּן אֲלִנְזָא בְּלֹא נְהִאֲיָהּ וְלֹא יַעֲלֵם אַנְה אֲנֻמָּא יִתְנָזָא
 בְּאַלְקוּהָ וְצִרְב אֲלַעֲלָמָא לְהִזָּא מִתְלָא פִקְאֵלוּ לוּ אֲכֻדְנָא חֲצֹאָה מִדּוּ
 מִדּוּרָה פְּתוּעִנְאָהּ דְּאַכֵּל קֹאֲרוּרָה וְאַדְרָנָאָה עֲלֵי אֲלִשְׁהֵר לִוְגָב
 אֵן תְּקוּם אֲלִחֲצֹאָהּ פִּי וּסֵט אֲלִקְאֻרֻרָה מָא דֹּאמֶת אֲלֹאֲדֹרָה תְּחִיט
 בַּה כֹּדֶלֶךְ אֱלֹהִיא לְמָא אַחֲטָהּ בְּאַלְאֲרֵן עֲלֵי עֵדֵל מִן כָּל נְהָהּ תְּחִבְתָּהּ
 וְתוֹסֶתֶת כֶּךָ "בְּחֲכֻמָּה יִסֵּד אֲרֵץ וְכָה תְּבַתֵּת קֵטֵב אֲלִסְמָא פִּלְם
 תְּתַחֲרֵךְ וְדֹלֶךְ קָאֵל כּוֹנֵן שְׁמִים בְּתְבוּנָהּ וּבְעֵדֵל וְאַעֲתֻדָּאֵל תְּתַפְּנֵךְ
 עֵינֵן אֲלִמָּא פִּי אֲלֹאֲרֵן פִּלְא תְּנַקֵּץ וְדֹלֶךְ קָאֵל בְּדַעַתוֹ תְּהוּמוֹת נִבְקַעוּ
 וּמַעֲנִי וּשְׁחִיקִים יִרְעֻפוּ טֵל אֵן חֲאֵלָה אֲלִקְמֵר קֹאִימָהּ פִּי אֱלֹהִיא

Fol. 1 vo.

אִיָּא כֵּאן מְקַדָּאר אַרְתַּפֶּאעָה כִּמְא אַסְתִּרְאָרְהֵא אַתְּרַת טִלָּא
 או מְטִרָא וְאֵן כֹּאֲלֵף דְּלֵךְ כֵּאן מִנְהָא רִיחָא תָּם אֲנַחְלָלָת. וְכִמְא
 אֵן אֲלַעְדֵּל מִמְּאֹן לִלְאָגְרָאם אֲלַעְטִימָה כִּדָּאךְ אֲלֵאָסָאם אֲלַעְנָאר
 Fol. 2 ro. מִזְתֹּנֶן בֵּה וְדִלְךְ אֵן אֲלִנְבָּאֵת לֹא יִנְמוּ אֵלֹא בִּאֲעֵתְדֵרְאֵל מִן אֲלֵאָנֹא

אַלְדֵּי אֲלֵאָצוּל עֲלִי מֹא נִשְׁאָהֵר פִּיהָ קֹאֵלָה אֲלִכְתַּב מִנְּנָה מִמְטֵר דִּשְׁא
 מֶאֶרֶץ פֶּאן כִּרְגֵן אֲמִתְזֹאנְהָא עֵן אֲלֵאֲעֵתְדֵרְאֵל לֹם יִנְמוּ אֲלִנְבָּאֵת כֹּךְ
 פִּי בַעֲיָן אֲלֵאֹקֵאֵת כִּי יִבְשׁוּ אֲפִיקֵי מִיָּם וְאִשׁ אֲכַלָּה נֹאוֹת הַמִּדְבָּר
 וְאִבְרָאָן אֲלִחִיוָאן אִיִּצְוֹא] אֲנִמְא תִּבְקָא בִּאֲעֵתְדֵרְאֵל מִן אָנֹא אֲלֵדֵי עֵנֶאֶצֶר
 כִּמְא נִשְׁאָהֵר וְעֲלִי מֹא קֹאל אֲלִנְבִּי כִּי כֵּה אִמֵּר יִי אֱלִי אֲשַׁקְטָה
 וְאִבִּיטָה מִמְכּוּנִי וְגו'. לֹאן אֲלִדְפֹּא בַּעַד אֲלִמְטֵר יַעֲדֵל תֹּאחִירָה
 וְאֲלִנְדֹּא בַּעַד אֲלִצִּיף יַעֲדֵל תֹּאחִירָה פֶּאן אֲסִדְף אַחֲדֵהָ לֹם יַעֲיִשׁ
 אֲלִחִיוָאן כֹּךְ כְּחֵרֵב בַּעֲיִין וְגו'. וְנִטִּיר דְּלֵךְ יִכּוֹן אֲלִתְעִדִּיל פִּי קוּי אֲלִסְמַע
 וְאֲלִבְצֵר וְאֲלִמְשֶׁם וְאֲלִדְרוֹק וְאֲלִלְמָס וְסִאִיר אֲלִידֵי אֲלִקוּהָ אֲלִתִּי פִּי אֲלֵאָנְסָאן
 בֹּל לֹא תִתֵּם אֵלֹא בַּעֲדֵל וְאֵעֵתְדֵרְאֵל. וְאִתְּחֵן כִּרְגֵּת מִן הִיא אֲלֵאֲעֵתְדֵרְאֵל
 צַעֲפֵת וְאִמְרִצַּת וְיִתְנֵן מִן הִיא אֲלִמְקִדְמָאֵת אֵן אֲלֵאָסֵם אִדֵּי לֹא יַעֲ
 יַעֲיִשׁוּן אֵלֹא בִּאֲסִבָּא בִּפְיָב אֵן תְּכוֹן בִּינְהֵם אַחְכָּאם עֲאֲדֵלָה
 וְפֹאֲצֵל מִנְּצַפָּה חֲתִי יִסְתְּקִים אִמְרָהֻם וְיִבְקוּן כִּמְא נִשְׁאָהֵר
 וְכִמְא קֹאֵלָת אֲלִכְתַּב כִּי כֹאֲשֶׁר מִשְׁפֹּטִיד לֶאֱרִץ צִדְקוֹ לְמִדּוֹ יוֹשְׁבֵי
 תֵּבֵל וְלִדְלֵךְ סְמִית אֲלֵאֲחִכָּאם חֲכֵמָה וְתִבּוֹנָה וְדַעַת לֵאנְהָא מַעֲתִדְלָה
 עֲאֲדֵלָה שְׁבִיחָה בְּבִינָה אֲלַעְאֵלֻם אִדֵּי קֹאל כִּי חֲכֵמָת אֱלֹהִים בִּקְרִבּוֹ
 לַעֲשׂוֹת מִשְׁפֹּט. וְאִיִּצְוֹא וְשֹׁאֵלֵת לֵךְ הַבִּין לִשְׁמַע מִשְׁפֹּט וְאִיִּצְוֹא
 דֵּן דִּין עֲנִי וְאִבִּיִן אִזּוֹ טוֹב הִלֵּא הִיא הִרְעֵת אֲתִי נֵאֻם יִי. וְעֲלִי
 הִיא אֲלֵאָצוּל יִקּוּל אֵן אֲלִמְלֵךְ אֲלִמְכְּלוֹק אִיָּא אַעֲדֵל תִּבְתִּי אֲלִבְלָד
 וְאִיָּא נֹאֵר אֲכִרְבָּה מִן קוּלָּה מֶלֶךְ בִּמְשַׁפֵּט יַעֲמִיד אֲרֵץ וְגו' כִּמְא
 אֵן מֶלֶךְ אֲלִמְלוֹךְ וְאֲלִכְאֵלֵק אֲנִמְא תִּבְּתִי אֲלַעְאֵלֻם בַּחֲכָם וְעֲדֵל עֲלִי
 מֹא שְׂרַחְנָא וְיִתְבָּחָה אִיִּצְוֹא בַּחֲכֵמָה פִּי מֹא בִין עֲבָאֲדָה פִּלָּא
 יִמִּיל כֹּךְ אִף תְּכוֹן תֵּבֵל בֹּל תִּמּוּט; נְכוֹן כִּסְאָךְ מִאֹז וְדִכֵּר
 Fol. 2 vo. אֲלִכְסָא לֵלָה פִּי כֹל מוֹצֵעַ יִשִּׁיר אֱלִי חֲכָם וְקִצָּא וְעֲדֵל כֹּךְ וְיִי לַעֲלוֹם
 יִשְׁבִּי כּוֹנֵן לְמִשְׁפֹּט כִּסְאוֹ וְהוּא יִשְׁפֹּט תֵּבֵל בְּצִדֵּק וְגו' וְאוֹנֵב עֲלִי

אַמלֹךְ אֵן תִּרְנַב פִּי אַלְעֵדֶל וואַלאַנצאַף אָדּ בַּהמָא יחַבַּת כִּראַסִיָּה
 וּתְשַׁנָּא אַלגור אַלְטֶלם אָדּ בַּהמָא תבַּטֵּל כֶּךָ תוּעַבַת מַלְכִּים עֲשׂוֹת רַע
 רִצּוֹן מַלְכִּים שְׁפַתִּי צֶדֶק וְעַלִּי הָיָא וּבֶךָ אַלגִּיאִירִין וואַלְטֶאֶלמִין בַּאֲנַהם
 יְחַסְבֹּן אַנַּהם יַפְסְדוֹן פִּי מֹאֵל וְעַקְאָד וּלֹא יַעֲלֻמוֹן אַנַּהם יַהֲרֻמוֹן
 אַסֵּאם אַלְעֶאֶלם עַלִּי מֹא וְצַפְנָא אָדּ קֹאֵל שְׁפַטוּ דֵּל וִיתּוּם וְגו' פִּלְטוּ דֵּל
 וְאַבִּיוֹן וְגו' לֹא יַעֲדוּ וּלֹא יַבִּינוּ וְגו' פֶּאן קֹאֵל קֹאִיל קֵד רֵאִינָא כְּתִירָא
 מִן אַלנָאם יַנּוּרוֹן וִיטֶלְמוֹן פִּלֵּא יַהֲלֵךְ אַלְעֶאֶלם כִּלְה בֵּל לֹא בִלְדֵהם בֵּל לֹא
 הֵם אַנְפִּסְהֶם קִלְנָא כִּמָּא אַנָּא נְרִי אַנְסָאן קֵד אַסְתַּחֲכַמַּת פִּיָּה אֵל
 עֵלֵל אַלְקֶאֶתְלָה פִּלִּים יַעֲדִי מִן אֵן יִנְאוּדָה בֵּל הוּ נַפְסָה לֹא יַהֲלֵךְ
 וּכְמָא אֵן אַלְחָאָנָה פִּי אַלְעֵלִיל וְאוּל אַמְרָה אֵלִי אַלְהֵלֶאך וְאֵן לִם יַעֲנֵל
 כִּדָּאךְ אַלְחָאָנָה פִּי אַלגִּיאִיר וואַלְטֶאֶלם יֹאֵל אַמְרָה אֵלִי אַלְהֵלֶאך וְאֵן לִם יַעֲאָגֵל
 וְעַלִּי מֹא קֹאֵל לֹא יִכּוֹן אַדָּם בִּרְשָׁע וְעַלִּי הָיָא וְעַד אַלְחִכִּים בַּאֲנָה
 יַמְדֵּר קוּמָה בִּדִּי אִשְׂיָא יְתֵם בַּהּ עֵדְלֵהם שְׂרָף הוּ כְּתֹאבִי ¹⁷ לִרְוִי
 לְרוּסֵאָהֶם וּכְעֶצְאָבָה לְכִלְפֶּאָהֶם כֶּךָ בְּיוֹם הָהוּא יִהְיֶה יִי צַבֹּאוֹת
 לְעִמְרֵת צַבִּי: וְצַחֵה חֲכָם לְחַכְמָאָהֶם וְקוּהָ לְמַנְפִּדִּיהָ פִּי בִּלְאֵדָהֶם
 כֶּךָ בַּעֲדָה וְלִירוֹחַ מִשְׁפֵּט וְגו' וְלִדְלֵךְ אַמְרָה רִסּוּלָה אֵלֹאֵל פִּי אַבּוּאָב
 אַלְאֲחִכָּאם אֵלֵּהם הַמִּשְׁפָּטִים
 וְהָיָה אַלְאֲחִכָּאם אֵלֵּהם תַּחֲלוּהָ עֲלֵיהֶם. יִקּוּל אֵלֹאֵל וְאֵלֵּה וְלִם יִקּוּל
 אֵלֵּה לֹאֲנַהָ מִצְמוּמָה אֵלִי מֹא קַבִּלְהָ. וְהִי קִצָּה עֲשֵׂר הַדְּבָרוֹת
 וְהִי גִמְאַעָה תְּרִינֵן מִצּוֹת כִּמָּא עֲאֲדִתְנָא אֵן נִשְׂרַח. פֶּאוּל דִּלְךָ
 קִצָּה אַלְתּוּחִיד אַעֲנִי קִרִּית שְׁמַע כִּמָּא סִנְשֵׁרַח פִּי מִשְׁנַה תּוֹרָה אֵן
 אַלְרִסּוּל קֹאֵל עֵן מוֹקֵף הֵר סִינִי וְאַתִּי צוּה יִי בַּעַת הָהִיא לְלַמֵּד אַתְכֶּם
 וּכְפֹאָה אֵן יַתְלוּהָ עֲלֵיהֶם אֵלֹאֵל לֹאֲנָה לֹו חֲכָם עֲלֵיהֶם בַּהּ
 בְּרִיהָהּ מִן גִּיר מוּאֲפָקָה כֹּאן לְמִשְׁתַּרִּי אַלְעִבֵּד אַלְעִבְרָאִי אֵן
 יִקּוּל אַנָּא אַנְמָא אֲשֶׁתִּרִית לִיכְרַמְנִי אַבְרָא אֵלֹא אֵן יִמּוֹת: וְלוֹ
 עֲלַמַּת אַנָּה אַנְמָא יִכְרַמְנִי סְבַע סִנִּין לִם אֲשֶׁתִּרִיָּה: וּכְדִלְךָ פִּי
 סִאִיר אַלְאֲבּוּאָב. וְלִכּוֹן לְמֹא תִלְאָהָ אַלְרִסּוּל עֲלֵיהֶם פִּרְצוּ בַּהּ
 כִּמָּא קֹאֵל בַּעַד הָיָא וִיבֹא מֹשֶׁה וִיסְפֵּר לָעַם אֵת כֹּל דְּבָרֵי יִי

Fol. 3 ro.

¹⁷ MS. כתאב, which is evidently an error of the copyist.

ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הרברים
 אשר דבר יי נעשה חכם בהא עליהם עלי תלך
 אלמואפקה ודלך אלרצא נחן סאירון וחאכמון טול אלומאן
 וקבל אן נבתדי בתרנמה נץ שי מן אלאחכאם. נקדם אנא¹⁸
 שארחו מעאני כל חכם מן ד אצול ממא הו פי נץ אלמכתוב
 וממא הו מעקול ועלי אנה לים מכתוב ונצם אליהמא איצא
 מא הו מנקול ואן לם יכון מכתובא ולא נגדה פי כל ואחד
 מן אלתנין אעני אלמנקול¹⁹ ולכן נאכד מנהמא מא לא בד
 מנהמא אלדי הו באלקוזה פקט ואעלם אן כל קצה מן הדה
 אלאחכאם אדא ראיתהא גוויה פהי תמאם וכמאל
 לשריעה כלייה מעקולה או מנצוזה פי מוצע אכר
 פאד קד קדמנא דלך פנבתדי באלקצה אלאולי קצה
 נין אבתיאע אלעביד אליהוד קאל פי נצה כי תקנה וקאל
 להם אדא אבתעת עבדא עבראניא פליכרמך סת סנין
 ופי אלסאבע יכרג חר"א מנאנא אם בגפו ואן דכל
 עזבא כרג עזבא ואן כאן דא זונה פלחכרג זונתה מעה
 אם אדוניו ואן דפע אליה מולאה זונה פתלד לה בנינא
 או בנאתא פאלזונה ואולאדהא תכון למולאדהא והוו יכרג
 עזבא אם אמר יאמר פאן קאל אלעבד אחבת מולאי וזונתי
 ואולאדי לים אכרג חרא. והגישו פליקדמה מולאה אלי
 אלחאכם חתי יקדמה אלי אלבאב או אלמלבן ויסם מולאה אדנה
 במיסם פליכדמה אלי אלהר: אול מא ינבני אן נלתמסה
 מן מעאני הדה אלקצה לם געל צדר אלאחכאם אבתיאע
 אלעביד אלעבראנין אעני קצה כי תקנה וכי ימכר איש
 פנקול אן אלמצות באגמאעהא למא כאנת דאכלה פי שרוח
 עשרת הדברות וכאן אלדיבור אלאל פיה אשר התצאתיך
 מארץ מצרים מבית עבדים געל אול אלאבואב אלעביד
 אלעבראנין. ומנהא עלל חכם אלעביד הנאך בקול כ

¹⁸ Probably אנהם.¹⁹ MS. באלקות.

לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדִי הֵם אֲשֶׁר הוּצָאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם פָּסוּק מִשְׁאֲבֵה לְגִמְלָה אֲלִדְבוֹר אֲלֹאֹל
 תָּם נִקּוּל כִּמְא קִדְמָנָא אֵן צָדֵר הָדָא אֲלֵחֲכֶם מִן נְהֵה אֵל
 מַעְקוּל יוֹגֵב תַּצְחִיה אֲלִבִּיּוֹע וְאֲלֵאשְׁרִייהּ עָלִי אֲלִפְרִיקִין פִּמְנָה מֵא
 יוֹבֹאֲלֵג וִיקוּל צִחָהּ לֵאכִיד אֲלִבִּיע וְלוֹ בַּעְתָּה נִפְסָךְ וְקוּלָה
 עֲבָד עֲבָדִי בָאֵן פִּי אוֹל אֲלִמְסָמוֹע יַחְתַּמֵּל אֵן יִכּוֹן אֲלִמְבִּיע
 עֲבֵרָאֲנִיָּא וְאֵן בָּאֵן עֲבָרָא לְרַגֵּל עֲבֵרָאֲנִיָּא. פִּלְמָא קֹאֵל
 הִנָּאךְ כִּי יִמְכֹּר לָךְ אַחִיד הָעֲבָרִי זֹאֵל אֱלוֹהִים אֲלֵתָאֲנִי וְקֹדֶה
 וְקוּלָה כִּי תִקְנֶה יִגְמַע בִּיעָה הוּא נִפְסָה לָךְ מִן חֲאָגָהּ וְבִיע
 אֲלֵחֲכֶם לָהּ בַּחֲאָגָהּ פַּעֲלִי אֲלוֹנְהִין גְּמִיעָא לֹא יִבָּעֵא אַכְתֵּר
 מִן סַתְּ סִנִּין וְאֵלֹדִי יִטֵּן אֵן בִּיע אֲלִמוֹמִן נִפְסָה לֵאכִידָה אֲלִמוֹמִן
 גִּיר גֵּאִיז לֹאֵן אֲלוּלִי קֹאֵל מוֹנְבָא לְבֵאִיעִי אֲנַפְסָהֶם וְמֵן פִּי
 חֲאִשִּׁיתָהֶם וְגַם אֹתָם תִּמְכְּרוּ אֶת אַחִיכֶם וְנִמְכְּרוּ לָנוּ
 פִּלְם יִכֵּן לָהֶם גִּוָּאֵב לְתִמְאָם אֲלִפְסוּק וִיחֲרִישוּ וְלֹא מִצָּאוּ דְבָר
 נִבְיָן לָהּ אֵן אֲלִמְדִּכּוֹרִין גִּנּוּ גִנְאִיתִין אַחֲדִיהֶמָּא אֵן בֵּאִיעִי
 אֲנַפְסָהֶם לְלִנְיָם לְקוּלָהֶם כְּדִי בְנוּ יַעֲנִי עָלִי מֵא נֹאֵלֶת אִידִינָא
 וְאֲלֵתָאֲנִי אֵן בַּעֲצָהֶם בֹּאֵע גִּירָה מִמֵּן פִּי חֲאִשִּׁיתָה לְקוּלָה לָהֶם
 תִּמְכְּרוּ אֶת אַחִיכֶם; וְהָדָאֵן אֲמָרָאֵן לִם תִּטְלָקָהֶם אֲלֵתוֹרָה;
 פִּלְדִּלְךְ קֹאֵלוּ וִיחֲרִישוּ וְלֹא מִצָּאוּ דְבָר. וְקוּלָה יוֹשֵׁשׁ שְׁנִים יַעֲבֵד
 אֲמֵר לְלַעֲבֵד אֵן יִכְדֵּם מוּלָאָה סְבַע סִנִּין וְלֹא יִמְתַּנֵּע מִן דִּלְךְ וְקוּלָה
 וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא יוֹגֵב תּוֹפִיָּה אֲלִמוּלָא סְבַע סִנִּין מִן יוֹם אֵלִי יוֹם
 כֹּאֲנָה אֵן בָּאֵן וְקַת אֲלִבִּיע טֹאעֲנָא פִּי סִנָּה אֲלֵתָאֲרִיד שְׁהֲרִין אוֹ תִלְתָּהּ
 פִּיטַעַן אִיעָא פִּי אֲלִסָּאֲבַע בְּמִקְרָאֵר בֹּאֲלִקְסָט וְאִיעָא וְלוֹ לִם
 יִטַּעַן פִּיָּהָ שִׂיא לִוְגֵב עָלִי אֲלַעֲבֵר אֲסַתְטָהָר לְמוּלָאָה בְּשִׁי מִן
 אֲלִסָּאֲבַעָה לִיעָה לָהּ אֲלוּפָא כִּמְא יִגֵּב עָלִי כֹל וְאִזֵּן וְכֹאִיל וּמֹאסָח אֵן
 יִסְתַּטֵּהֵר בֹּאֲלִגְנָחָן לְצֹאחֵב אֲלִחֶק אֲלִדִּי עָלֶיהָ. וְיִמְכֵּן אֵן יִכּוֹן לְהִדָּה
 אֲלַעֲלָה כְּתַבַּת וּבִשְׁבַעַת נֹאקְצָא אֲלִיּוּדִין גְּמִיעָא לִיקוֹע אֲלֵתִמְאֲמִין
 גְּמִיעָא עָלֶיהָ אֲלֵתִמְאָם אֲלֵחֲסָאֲבִי וְאֲלֵתִמְאָם אֲלִמְסַתְטָהֲרִי עָלִי
 מֵא שְׂרַחְנָא וְאֹדָא קֹאֵל יֵצֵא לְחַפְשִׁי לִם אֶלֶךְ בַּה חֲנָם אֲתֵרָאֲנָא
 בָּאֵן נְתוּחֶם יֹאכֵד מִנָּה תִמְנָה וְיַעֲתֵק לָהּ פִּנְקוּל פִּי זִיֹּאֲרָתָה חֲנָם

ג' אקואל אלאַל ערפנא אנה לא יחתאג אלי כתאב עתק לכנה חנם
 מן כתאב ואלב ערפנא אנה לא ילומה יופי מולהא נפקאת
 אנפקאה פי עלאג ומדואה פהו חנם מן ופא אלנפקאת ואלב
 ערפנא אנה אן מריץ מדה מא פליס ילומה אן יעוצה מולאה
 מתל חלך אלאיאם בעד אלז סנין פהו חנם מן אלחעויין. פאלי
 כם יבלג הדא אלמקדאר. פנקול כמא גא פי אלתארא אן מדה
 אלמרץ מהמא חכון אקל מן נצף אלסבע סנין לם ילומה קצאהא Fol. 4 vo.
 פאן כאנת אכתר מן אלנצף ונב עלי קצאיה והדא אלחכם
 לו לם יני פי אלמאתור לכרנ מן אלמעקול בל מן אלמכתוב
 פאמא מן אלמעקול פאן גמיע אלאשיא תחמל עלי אלגלב
 עליהא כמא. הו פי אלקצא עלי כל מונוד כאלחרארה ואלברודה
 ואלרמובה ואליוססה וסאיר אלאמור כדאך ההונא אן גלבה.
 מדה אלעמל לם תקין אלכטאלה ואן גלבת מדה אלכטאלה קציט
 ואמא מן אלמכתוב פאן אלתורה קאלת פי אלמוצע אלאכר פי משה
 שכר שכיר עבדך שש שנים ומעני דלך אנהא אבאחת ללמולא
 אן ישתריה באקל מן מא תסאוי אגרתה סת סנין בדאנק
 וברבע ובתלת ואלי אלנצף. פלדלך אן סלמת לה צחה אלברן
 כדמה מא יסאוי צעף אגרה אלאגיר פאן לחקה מריץ מא
 דאם הו פי מדה ארבה אעני אלצעף יחתמלה אלמולא פאן
 מר ראם אלמאל אלדי הו אלנצף ונב אן יעורי אלמולא חתי לא
 יפסד מן ראם מאלה וקולה אם בגפו יבא דאת אללפטא
 בדנה וטהרה עלי טריק אלאבראל לאן אלטהר ואלברן יקאל לחמא
 נוו ונב וגף פאמא נוו פכמא קאל וחשימי כארץ נווד ואמא
 גף פכמא קאל ההונא אם בגפו יבא ודלך אן בי ווא ומם
 משתרכה פי אלאבראל כק על גפי נבי מרומי קרת וקאל על גבי
 חרשו חרשים וכמא קאל גרסה נפשי לתאבה מקאם
 לתאווה פאצל אללפטא בדנה ומענאה אלאנפראד ואלעזובה
 ולם תך בנא חאגה אלא אן לנא אם בגפו יבא בגפו יצא
 לדאת אלחכם אד לם נכן נתוהם אן יאכז מנה שיא מן בית

B

MS. Bodl. 2862. 28 fol. 81 vo. 14 x 19 cm.

Fol. 81 vo.

בשמך רחמנא הכל בורא במאמר ולא ביניעה
 תפסיר אלנצף אלב מן אלנו אלתאלת חסב מא תצמנת שראיט
 אלעדיר אלמקדם אולא. אפתתח מעבר דלך פקאל תבארך
 אללה אלאה אסראיל אלעזיו אלחכים אלעלי אלעטים אלמלך אלחק
 אלמבין וצח עדלה פטהר וסמי חקה פבהר נפח אלעקול ענה
 אלגור ואלטלם ואבעדת אלחכמה ענה אלכטא ואלוהם דיאן
 אלחק חאכם אלעדל אלדי לא יגור פי קצאה ולא יכפא עליה
 מא בראה וקד נטק בדלך פי מחכם כתאבה עלי יד אנביאיה
 אלמרסלין צדק ומשפט מכון כס חס וא יק פנ : קאלו ען
 רבהם תעאלי ותסבח אלעדל ואלחכם מהיא כרסיך אלפצל
 ואלאחסאן יחצראן בין ידיך שבה תבאתה בקואם עדלה
 וצחה עזה תסרמד חכמה כק' גל גלאלה ויוי לעולם ישב כונן
 למש כס' והוא ישפט תבל בצ' וגו' וכיף יגוז עליה אלגור או
 אלטלם והדאן לא יכונאן אלא ען אחד ג' אסבאב אמא ען
 קלה בצר באלאחכאם וכמא יגב לכל כאינה חאדתה וילזם
 כל כאינה והו גל ועד אלבציר בהא קבל אן תכון פאחרי בעד
 כונהא ואלעלים בהא קבל אן תחדת פאוכר פימא בעד דלך
 כק מגיד מראשית אחרית ומק' וגו'. או ען חאנה מן אלחאכם
 ורגבה אלי בעין רואעי אלדהר ושאנה פימיל ען טריק אלחכם עלי
 ועלי אנה בציר והו תסבח ותמגד אלגני אלמלי מן גיר אסתפאדה
 מן נירה מלך אלסמואת ואלארצין כק' הן ליי אלהיך השמים ושמי
 השמים וגו'. ואמא ען כוף יכאף אלחאכם אלמחכום עליה
 פיחאבי הרבה מנה לה ואן כאן קד עלם במא ילזמה והו תקרסת

Fol. 82 ro.

תדבירא וסחאמא לאילאמהם. ואיצא אראד תשריפנא אן
 גמיע מא ינאלנא מן אלאלם ואלמצאיב ואלגמום קלילא כאן אם
 בתירא פהו עלי חכמה גאריה ותדביר מדביר לילא נקול כק'

אלפלשתים פי אמראצתם מקרה הוא היה לנו אך כאן אילאם
 אלבהאים אַגְרָאָה עלי תקדיר בגורלות פכיה אילאם
 אלנאם אלדי הם אשרף אלחיואן ואגלה פנמיע מא ינאלנא נקבלה
 שכרא ונתיקן אנה לצלאח לנא כַּך מוסר יי בני אל תמאם וגו'
 כי את אשר יאהב יי יוכיח וגו' ולא נתקול עליה פיה אלכרב ואלמחאל
 כמא ובך וקאל ואנכי אפרם והמה דברו עלי כו'. בל לא נתהמה
 פיה אלבתה כמא ובך איצא ואני יסרתי חוקתי וזרעתם ואלי יחשבו
 רע עבארתה אנא ארבתהם לאשדד קואהם יעני למצלחה
 להם ומנפוע והם יחסבון עלי אלשר. ואיצא לנעלם אן לים
 ללקדים פי אפעאל אלמחדת מדכלא מן באב אלגבר בוגה
 לאן אלאמר לו כאן כדאך לאקתצר עלי מא ינעלה פי נפס כהן
 גדול מן תקריב ואחד מן אלשעירים ותפציל אלאכר באכתיארה
 ויכון אלדי ינעל לה אלמשיה ואלעזימה עלי דלך בל לם יקנעה
 דלך חתי נעלהא בגורלות לתכרנ מן באב אכתיאר אלאנסן
 ופסרת גורל אחד ליי לבית אללה לאני וגרת אסם קרבן חטאת
 ינמעהא ומוצע תקריבהמא מכלתפין. וחיחמא כאנא פהמא
 לויי פינב אן אפסר גורל אחד לויי לבית אללא וכמא שרת בעד
 דלך והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו וגו' וקולה היא
 והקריב לים היא וקת דבחה לאנה יקול בעד הדא אלאפעאל
 אלתאבעה להדא ושחט את שעיר החטאת וגו' ולכן מעני

Fol. 82 vo. קולה היא והקריב יעולה ויקרבה פי אלוקת אלדי יצלה פיה כמא
 סיבין. ומן קולה פי אלשעיר אלאכר יעמד חי לפני יי ערפנא אנה
 אנמא יכון חיא מהמא הו מקים לפני יוי יעני פי אלקדם ואמא
 ענד מצירה אלי גבל עואול פלא ינו אן יקים חיא אלבתה בל יתפצל
 פי אלגבל והדא מן אליה ניסין אלתי שרחנאהא פהדא שרת אלדת
 אלאפעאל אלאואיל מן עמל יום הכפורים וודוי אלפר. תם אלמסאהמה
 תם עולה אלמקדע עליהמא כל ואחד פי מוצעה תם ודוי אלפר
 תאניה ודבחה תם ילי הדא אלד אעמאל ד אכר קאל אולהא
 ולקח ויאכז מל אלמגמרה גמר נאר מן פוק אלמדבח

מן בין ידי אללה ומל חפניה מן בכור אלאצמאנ אלמדקוקה
 וידכל דלך דאכל אלסנף. ונתן חם יצע דלך אלבכור עלי אלנאר בין
 ידי אללה חתי ינטי קתאר אלבכור אלגשא אלדי עלי אלשהאדה ולאומות
 ולקח חם יאכד מן דם אלת באצבעה וינצח עלי וגה אלגשא
 שרקא ובין ידי אלגשא ינצח מנה ז' מראר. ושחט חם ידבח
 עתור אלדכוה אלדי ללקום וידכל דמה דאכל אלסנף ויעמל בה
 כמא עמל בדם אלת והו אן ינצח מנה עלי אלגשא ובין ידיה.
 וכפר. ויסתנפר פי אלקדם מן מעאצי בני אסראיל וגרומהם
 וגמיע כטאהם וכדאך יעמל פי כבא אלמחצר אלסאכן מעהם
 בין מעאציהם וכל וכל ואחד מן אלנאם לאן יכון פי כבא אלמחצר
 מן וקת דכולה ללאסתנפאר פי אלקדם אלי כרוגה פאדא אסתנפר
 ענה וען אלה וען סאיר נזק אל אסראיל. ויצא. יכרג אלי אלמדבח
 אלדי בין ידי אללה ואסתנפר ענה ואכד מן דם אלנת ואלעתור וגעל
 עלי ארכאנה מסתדירא. וחזה. חם נצח עלי סטחה מן

TRANSLATION

A

Interpretation of the *second part*, the *second half* of the Tōrāh. Says the author: Blessed be God, the God of Israel, the One and Everlasting, Who has created the great [heavenly] bodies as an everlasting system, since He devised them in steadfast order. For this firm and stable arrangement in its entirety as well as its details be He praised for ever.

The above-mentioned firm and well-appointed system established by the Creator we find called in Holy Writ judgement and omniscience, as in Prov. 3. 19-20.²⁰ These

²⁰ See above, p. 361. In his commentary on Job. 28 the author says as follows: Wisdom has no price for which it can be bought, as is the case

two passages allude to the four elements, viz. earth (*He has founded the earth*), fire (*He has established the heavens*), water (*the depths are broken up*), air (*the clouds drop down dew*). This is to teach us that He created all this with judgement, knowledge, and understanding. It does not, however, mean that these three attributes, viz. wisdom, knowledge, and understanding, are without beginning, and were used by Him as tools,²¹ by means of which He created the four elements; it simply means that He created (the elements) firmly established and well regulated. We call this strong fabric *wisdom*, the firm arrangement *understanding*, and the regularity *knowledge*, being parallel to the terms *hokhmāh*, *ʿbhūnāh*, *da'ath*.

The first point in this strong fabric is that He created the elements in revolving spheres, as is borne out by observation and mathematical demonstration. The Bible describes this (Job 26. 7), saying, that the earth is suspended in the centre. The spherical circumference is the most perfect figure, being without inequality [of radius], as is the case with the corners of a quadrilateral figure, or the sides

with other precious things, but Job refers all this to God, as in v. 23, and he puts it in the place of the wisdom of creation which is only known to God. He further compares it with the forces of nature, the working of which only He knows, as expressed in v. 24. Here are mentioned heaven and wind and earth and water, which are the elements unknown to man as to their nature and effect, &c.

²¹ On Prov. 8. 22 sqq. Sa'adyāh comments as follows: Reason testifies and the Bible expresses it that the Creator created the world with wisdom, i. e. firmly established and perfect. This confirms the words of the prophet (Solomon) that wisdom was necessarily created before everything else, since everything was created for its sake, whilst it was created together with the creation in one moment, since time itself was created by means of it, i. e. firmly established. Although Wisdom itself is not an independent being, it necessarily exists in everything that God has created.

of a triangle and other figures. The circle is the purest, most perfect, and regular figure. The point in its middle is called the centre, since its distance from every point of the circumference is the same. For this reason the distance of the earth from all points of the sphere is the same. The sphere of the water being similarly constituted is, in the opinion of the learned, in no way different in respect of the relation of its centre to the circumference. The same is the case with the relation of the surrounding sphere to the centre, and we therefore say that the sphere that surrounds the earth is absolutely circular. The same rule necessarily applies to the air which is between them, standing in equal relation to both, just as the interstice between the sphere and the centre is everywhere equal. This is expressed in Job 38. 37, 38, which I translate: Who arranges the clouds with wisdom, and who places the poles of the sky . . . so that he plants it on its axis, and the hubs are firmly fixed. If some monotheist says that all forms are quadrilateral, he does so to avoid [saying] that any part can be infinitely divided, without being aware that this is only potentially so. Scholars illustrate this by the following example: If we set a stone gyrating, put it inside a glass vessel and make it revolve round its centre, the stone must be in the middle of the vessel as long as the revolution lasts. Thus, as long as the atmosphere surrounds the earth in equal distance from all sides it is firmly fixed and keeps the centre as stated in Prov. 3. 19. By this means the pole of heaven is immoveably fixed. The next passage describes how on account of keeping this equilibrium springs of water are opened upon earth, lest it be wanting. The meaning of the concluding words of the verse is that when the extent of the elevation of the moon in the air surpasses its

circle, it causes dew or rain ; if it be behind, it is accompanied by rain, and then decreases.

Just as regularity is inherent in the great bodies, so it is with the small ones. Plants do not grow except by a well proportioned mixture of the four elements. The Bible expresses this in 2 Sam. 23. 4. If the mixture become disproportionate, no plant can grow, as stated in Joel 1. 20. Also the bodies of animals are preserved by proportioned composition from the four elements, as we know from experience as well as find it expressed in Isa. 18. 4, because the gentle wind after the rain regulates its effect. If one element were wanting, no animal could live, as intimated in Isa. 25. 5. Similar regularity prevails in the faculties of hearing, seeing, smelling, tasting, and feeling, and the other sixteen faculties of man, which can only be perfect if the right proportions prevail. If any of them be missing, weakness and disease ensue. From these propositions it follows that man cannot live except under certain conditions. He requires just laws in order to preserve his status as we see it, and scripture hath it in Isa. 26. 9. For this reason the established order is described by the terms *wisdom*, *knowledge*, and *understanding*, parallel to that displayed in the structure of the world and confirmed in 1 Kings 3. 28 ; 3. 11 and Jeremiah 22. 16.

On these grounds the Bible says that when the human king reigns justly, the state endures, but when he is unjust, he destroys it, as stated in Prov. 29. 8. Thus also the Supreme King established the world with law and justice, as explained before ; and He established it with unfailing wisdom amongst His servants, as we read in Ps. 93. 1, 2. Attributing the throne to God, everywhere alludes to government, providence, and justice, as stated in Ps. 9. 8.

He placed on kings the obligation to strive after justice and fairness, since it is through them that their thrones are rendered firm, injustice and crime are abhorred and destroyed, as stated in Prov. 16. 12-13.²² The Bible rebukes the unjust and wicked because they act unjustly in matters of money and agreements, without considering that they destroy the foundations of the world, as we remarked before, and also find in Ps. 82. 3-5.

If some one say, 'we see many people who act unjustly and wickedly, but neither the whole world, nor even their city or their persons perish', we answer: Suppose we see a person seized by deadly diseases, he does not omit to ask any one who may benefit him, yet he perishes not. As the sick person is doomed to die, though by slow degrees, so is the wicked person doomed to perish, though not very soon, as intimated in Prov. 12. 3. For this reason the prophet (Isa. 28. 5-6) promises that God would aid His people with four things, through which their justice should become perfect, a loftiness which is like a crown²³ for their princes and a diadem for their chiefs, and a (source of) true justice for their judges, and strength for those who spread it in the cities. His first messenger (Moses) therefore says in 'the chapters of the judgements' as follows:

'Now these are the judgements which thou shalt recite to them.'

²² Sa'adyāh translates these two verses as follows: (12) It is necessary that the kings abhor doing evil, because the throne can only be firm through justice. (13) And it is necessary that they delight in true speech and love truthful words. He comments on these verses thus: These two verses mean that the Creator built the structure of the world upon truth and sealed it with justice, otherwise it cannot remain.

²³ The original of this passage is corrupt; see the foot-note to the Arabic text.

The Book says : *now these*, but not *these*, because they are included in the preceding Ten Commandments, which comprise the six hundred and thirteen commandments as we generally explain them. The first of them is that of the Unification of God by reading the *Shema'*, as we shall expound it in the book of Deuteronomy. Moses, when speaking about the scene at mount Sinai, alluded (Deut. 4. 14) to the statutes and judgements, but at first he did not more than recite them to them. For, had he made them incumbent on them against their consent, a person buying a Hebrew slave could say : I only bought him to serve me for life, and had I known that he would serve me but seven years, I would not have bought him. After Moses had recited the Ten Commandments, and they had accepted them, as stated in Exod. 24. 3, he decided in accordance with their consent, and we do the same at all times.

Before we begin the interpretation of the text of any of these we must, by way of preface, state three sources of laws : *first*, such written in the Tōrāh ; *secondly*, rational laws which are not biblical ; *thirdly*, traditional laws not comprehended in any of the previous classes. Theoretically speaking, however, we take from them ²⁴ what is indispensable ; and note that each of these regulations, when looked at individually, is supplementary to the whole of the Law, be it rational or written somewhere.

[Here follows the translation of verses 2-6.]

The first question attaching to these verses is the following : Why are the laws concerning the purchase of Hebrew slaves placed at the head ? The answer is this : Since all laws are but explanatory to the Decalogue, and the first commandment alludes to the 'house of slaves', the

²⁴ The Ten Commandments.

law of the Hebrew slaves is given the first place. A similar conception must be given to the verses, Lev. 25. 43-55.

From this the rational law of strict dealing between two parties is to be deduced. It emphatically demands to be as strict when dealing on behalf of a third person as for oneself. The words *'ebed ibhri* when first heard might mean that the seller is a Hebrew,²⁵ but this idea is dispelled by Deut. 15. 12. In the words *כי תקנה* are united his selling himself on account of want, or his being sold by [order of] the judge for the same reason. For either reason he cannot be sold for a longer term than six years. If any one imagines that a believing Israelite is not allowed to sell himself to his co-religionist (because Nehemiah said ²⁶ to those who sold themselves and their dependents: *And will you even sell your brethren, and shall they be sold unto you? but they had no answer*, as the end of the verse shows), we explain to him that those who do so commit two mistakes; first, those who sold themselves to Gentiles did so *after our ability*; and the second is the sale of a dependent as alluded to in the words *will you sell your brother?* Neither of these matters is absolutely laid down in the Tōrāh, consequently *they held their peace and found no answer*.

(ver. 2) *Six years he shall serve* is an injunction to the slave to serve his master seven years without demur, whilst the term *in the seventh* expresses the obligation to complete seven years from day to day. If at the time of purchase he had allowed two or three months of the calendar year to pass, he should do the same in the seventh. Even if he had not entered after the beginning of the year, the slave must serve some part of the seventh year in order to give full

²⁵ עבד עברי can also be translated *the slave of a Hebrew*.

²⁶ Ch. 5, ver. 8.

value, just as a merchant must weigh or measure fully. Perhaps for this reason the word *בשבעה* is spelt without the two *yōdh*, in order to throw the duty upon him of serving full time both in respect of date and labour. The words *for nothing* are added lest we imagine that the owner, when liberating the slave, take his redemption money, and allow *three* interpretations: *first*, that the slave requires no letter of freedom; *secondly*, that he need not repay his master any expenses for medical treatment; *thirdly*, he need not after the seven years have passed make up for any time lost through illness. If the time of illness was less than half the seven years, he (the slave) need not repay him, but if it was more he must repay him. Though this be not traditional law, it is a rational, nay even a biblical law. Rationally speaking all things are judged by quantity; as heat, cold, moisture, dryness, &c. So here, too, if the time of his work be the largest, he need not pay for the time of inability to work; but if the latter was greater he must pay compensation. The Bible expresses this at another place (Deut. 15. 18), permitting the master to buy him for a *dāniq*, or one-fourth or one-third less than his wages would come to in six years. If the slave remain in good health he serves his master for twice the amount of his wages, but not more. If he be ill all the time profiting by it even to twice the amount, his master must bear it. If the capital, viz. half of the amount, be large, he must compensate the owner for any loss of his capital.

(ver. 3) If *he came by himself*. The word *ג* means his body and back, for which there are, with interchange of letters, the words *ג*, *ג*, and *ג* in the following passages: Isa. 51. 23, Prov. 9. 3, Ps. 129. 3; 119. 20, where *תאבה* is used for *תאווה*. The meaning of the word is body, and is

applied to individuality and singleness. We only require this explanation, as we do not imagine that he would take anything else from the house . . .

B.

Interpretation of the *second half* of the *third part*, inasmuch as it takes into account the conditions laid down in the earlier part :

Praised be the God of Israel, the Almighty and exalted King, whose justice is clearly manifest, and to whom injustice and sin are denied by the human mind. There is no injustice in His decrees, nor is hidden from Him whatever He created. This is expressed in Ps. 89. 15, where His permanence is compared to the steadfastness of His justice, and is further emphasized in Ps. 9. 8-9. How can there be in Him injustice or wickedness, since both arise from one of three causes : *first*, insufficient appreciation of the value of the circumstances, whilst He knows everything clearly before it arises, and verifies it afterwards as taught in Isa. 46. 10 ; *secondly*, the judge's desire to yield to the demands of the time which makes him deviate from the path of justice, whilst He is rich beyond everything, does not desire to benefit from the king of heaven and earth. This is stated in Deut. 10. 14. The *third* cause is the judge's fear of the judged person, although he is aware how he ought to judge.

Fol. 82 vo. God desired to lift us up [to the belief] that every pain, accident, or grief, small or great, that happens to us is sent by Providence, lest we speak as the Philistines did during the plague (1 Sam. 6. 9). The painful affliction of animals may be determined by lot, but how about man, the noblest

of living beings? Whatever happens to us we must accept with gratitude, and be convinced that it is for our good, as we find in Prov. 3. 11–12. We must not invent false and absurd talk about Him, and which He impugns in Hos. 7. 13, 15. It further teaches us that God does not interfere with man's actions so as to make them involuntary. For if this were so He would confine Himself to put in the mind of the High Priest the offering of one of the goats and leave the other to his free choice,²⁷ and as his wish determined, but this was not satisfactory to Him, and He settled it by lots in order to remove it from man's choice.

The words *lot for God* I translated *for the house of God*, because they share the name of sin-offering, and although the places of their being sacrificed were different, they were both offered up to God. The word וְהִקְרִיב (ver. 9) does not refer to the slaughter (of the goat), which is spoken of in ver. 15, but he shall put it aside for the proper moment. Verse 10 means that the goat must be alive as long as it stands before God in the sanctuary, but this does not apply to its arrival at the mount Azāzel, when it is dismembered. This is one of the eighteen miracles which we have explained. These are the four first acts in the practice of the Day of Atonement. The confession of sins over the bullock, then the casting of the lot, then removing of each of the goats to its place, then the confession of sins over the second bullock and its slaughter. The next group of four actions are expounded in verses 12–19.

²⁷ This being no real free choice.